

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

South-Eastern Finland
University of Applied Sciences

PLEASE NOTE! THIS IS A PARALLEL PUBLISHED VERSION / SELF-ARCHIVED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

This is an electronic reprint of the original article.

This version may differ from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Pekkola, Niina; Tervonen, Tiia; Kierikki, Miia; Ilves, Outi

Title: Yhteistyöllä tukea kehitysvammaisen lapsen harrastamiseen

Version: Publisher's PDF

Please cite the original version:

Pekkola, N.; Tervonen, T.; Kierikki, M.; Ilves, O. (2023). Yhteistyöllä tukea kehitysvammaisen lapsen harrastamiseen. *Fysioterapia* 4, 32 - 38.

HUOM! TÄMÄ ON RINNAKKAISTALLENNE

Rinnakkaistallennettu versio voi erota alkuperäisestä julkaistusta sivunumeroiltaan ja ilmeeltään.

Tekijä(t): Pekkola, Niina; Tervonen, Tiia; Kierikki, Miia; Ilves, Outi

Otsikko: Yhteistyöllä tukea kehitysvammaisen lapsen harrastamiseen

Versio: Publisher's PDF

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Pekkola, N.; Tervonen, T.; Kierikki, M.; Ilves, O. (2023). Yhteistyöllä tukea kehitysvammaisen lapsen harrastamiseen. *Fysioterapia* 4, 32 - 38.

Niina Pekkola

ft YAMK, Coronaria Fysioterapia Oy
pekkola.niina@gmail.com

Miia Kierikki

lehtori, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
mii.kierikki@xamk.fi

Tiia Tervonen

ft YAMK, FysioSatama Oy
tiiatervonen@hotmail.com

Outi Ilves

yliopettaja, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
outi.ilves@xamk.fi

Yhteistyöllä tukea kehitysvammaisen lapsen harrastamiseen

Harrastaminen on merkityksellistä ja tukee lapsen toimintakykyä ja oppimista. Vaikka suomalaiset lapset ovat aktiivisia harrastajia, kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta harrastaa ja kokea osallisuutta.

Harrastukset tukevat kaverisuhteita, omien vahvuuksien löytymistä ja voivat ehkäistä syrjäytymistä (1,2). Mahdollisuus osallistua samanikäisten lasten tavoin arjen askareisiin, leikkeihin ja harrastuksiin on tärkeää (3).

Arjen tapahtumiin ja aktiviteetteihin osallistuminen on merkittävä terveyden ja hyvinvoinnin sekä kasvatuksen tavoite (1,4). Fyysisen ja sosiaalisen osallistumisen mahdollisuus lisää lapsen hyvinvointia ja yhteiskuntaan kuuluvuutta (5).

Lasten harrastamista tuetaan kansainvälisin sopimuksin, lainsäädännöllisesti sekä erilaisten strategioiden ja mallien kautta (esim. Harrastamisen Suomen malli). Suomalaisilla lapsilla harrastamattomuus on harvinaisempaa ja johtuu usein joko taloudellisista haasteista, toimintarajoitteista tai siitä, ettei mielekkästä harrastusta ole löytynyt. (6)

Kehitysvammaisille lapsille löytyy vähän soveltuvia ryhmiä

Harrastamisen strategian yhtenä tavoitteena on mahdollistaa kaikille lapsille maksuton harrastus koulupäivän yhteyteen. Linjauksista ja strategioista huolimatta kehitysvammaiset lapset ja nuoret jäävät tutkimusten mukaan ilman harrastusmahdollisuuksia; soveltuvia ryhmiä ei ole tai niistä ei ole riittävästi tietoa. (7,8)

Kehitysvammaiset lapset ja nuoret viettävät vapaa-aikaa suhteessa enemmän perheen ja aikuisten kanssa kuin ikätoverinsa (9,10). Harrastamista estävät usein lapsen heikko fyysinen toimintakyky, ympäristön tuomat esteet, asenteelliset ongelmat vammaisuutta ja erilaisuutta kohtaan sekä perheiden taloudelliset haasteet (7,11). Myös kaverin puute ja epäsovitavat aika-aulut estävät harrastuksiin osallistumista (12).

Yhteistyö harrastustoimijoiden, kuntasektorin, koulutoimen, perheiden sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten välillä voi luoda paremmat mahdollisuudet harrastamiseen. (11) Harrastusmahdollisuuksia täytyisi muokata nykyistä paremmin kehitysvammaisille lapsille muun muassa sääntöjen ja välineiden soveltamisen osalta (8).

Kehitysvammaisen lapsen osallistuminen yleisiin harrastusryhmiin (inkluusio) laajentaisi harrastusmah-

dollisuuksia, mutta vaatisi vammaiselle lapselle yksilöllisiä tukitoimia (12).

Kehitysvammaisen lapsen yksilöllisten tukitoimien järjestäminen on mahdollista harrastustoimijoiden ja kuntoutuksen ammattilaisten yhteistyöllä. Vapaa-ajan toiminta nähdään kuntoutusta tukevana sekä osallisuut-

Kehitysvammaiset lapset ja nuoret jäävät tutkimusten mukaan ilman harrastusmahdollisuuksia.

ta korostavana tekijänä, kun terapia ja harrastukset tukevat toisiaan yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti. (1)

Vanhempia tulisi tukea osallisuuteen kuntoutuksessa ja siten syventää heidän rooliaan lapsen toimintakyvyn ja osallisuuden tukemisessa. (13) Perheiden rooli harrastusten mahdollistajana ja lapsen osallistumisen tukijana onkin tärkein tuki harrastamiselle (11).

Kehitysvammaisille lapsille soveltuvien harrastusten järjestäminen kuntien ja järjestöjen välisenä yhteistyönä vaatii myönteistä tahtoa, resursseja, viestintää ja koordinoitua toteutusta. (14) Toimiva yhteistyö mahdollistaisi kohderyhmälle kohdistettujen palveluiden toteutumisen ja kehittämisen, toisi tietoa olemassa olevista palveluista ja kohderyhmän tarpeista sekä loisi yhteistyöverkostoa jatkuvaa kehittämistä ajatellen. (11)

Kehittämistyön menetelmät ja aineisto

Kehittämistyönä tehty opinnäyte toteutettiin joulukuun 2020 ja toukokuun 2022 välisenä aikana yhteistyössä Kaakkois-Suomen ja Lapin Ammattikorkeakoulun toteuttaman VAKEVA (2020–2022) -arviointitutkimuksen kanssa.

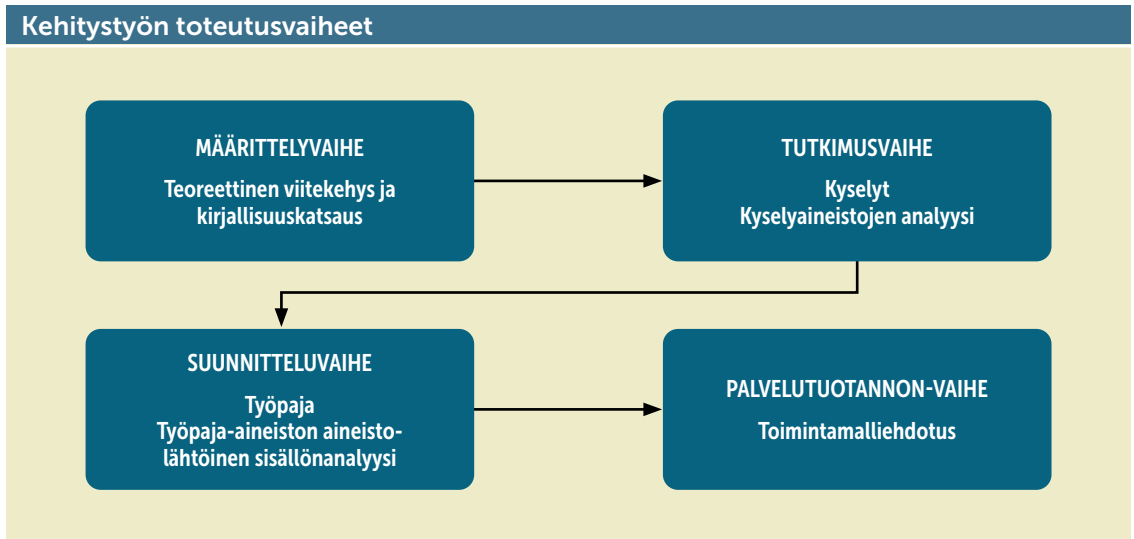
Kehittämistyössä käytettiin Tuulaniemen (15) palvelumuotoilumallia kuvion 1 mukaisesti. Tavoitteena oli edistää kehitysvammaisten lasten ja nuorten harrastamista sekä luoda ehdotus toimintamalliksi, joka edistää heidän harrastuksiin osallistumistaan.

Aineisto kerättiin Webropol-kyselyillä ja työpajakeskustelulla. Kohderyhminä olivat kehitysvammaisten lasten vanhemmat, lääkinnällisen kuntoutuksen terapeutit sekä harrastustoimijat Mikkelissä. Perheet rekrytoitiin Essoten (nyk. Etelä-Savon HA) kehitysvammaisten toimintakeskuksen kautta, ja kuntoutuksen ammattilaiset ja harrastustoimijat rekrytoitiin sähköpostitse.

Kyselyiden kysymysten teemoja olivat taustatiedot, harrastamisen nykytila sekä toiveet ja tarpeet harrastamiselle.

Eri vastaajaryhmille suunnatut kyselyt olivat saman teemaiset mutta eivät identtiset. Vanhempien kyselyyn ▶

Opinnäytetyön tavoitteena oli edistää kehitysvammaisten lasten ja nuorten harrastamista sekä luoda ehdotus toimintamalliksi, joka edistää heidän osallistumistaan harrastuksiin.

Kuvio 1.

sisältyi lyhyt 6–16-vuotiaille lapsille suunnattu kysely, jolla selvitettiin lasten mielipiteitä ja kokemuksia vapaa-ajan vietosta sekä harrastamisesta. Kyselyiden

Osallistuminen itselle merkityksellisiin toimintoihin kuuluu lasten perusoikeuksiin ja edistää toimintakykyä.

vastauksista (n=16) saatuja tietoja syvennettiin yhteiskehittämisen työpajalla.

Vastaukset analysoitiin Webropol Text Mining -analyysityökalulla sekä etsimällä samankaltaisuuksia kolmen kyselyn väliltä sisällönanalyysin avulla.

Työpajassa saatua aineistoa analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita käyttäen. Aluksi keskustelun pohjalta liimalapuille kerättyä aineistoa pelkistettiin luomalla ilmaisia, jotka listattiin allekkain. Pelkistetyistä ilmaisuista etsittiin samankaltaisuuksia työpajan teemojen mukaisesti. Samankaltaiset ilmaiset ryhmiteltiin ja yhdistettiin kuvaaviksi alaluokiksi. Alaluokkia yhdistelemällä luotiin yläluokkia, joiden avulla päästiin kohti käsitteellistämistä ja toimintamallin ehdotuksen hahmottumista.

Tulokset

Vaikea löytää kehitysvammaisen lapsen tarpeita ja toiveita vastaavia harrastuksia Vastauksissa ilmeni, ettei yksikään lapsi osallistu ohjattuun harrastamiseen. Harrastamattomuuden syitä olivat toimintakyvyn haasteet, harrastusryhmien heikko saatavuus ja ryhmien puuttuminen.

Kohderyhmän toiveet ja tarpeet harrastamiselle	
Toiveet	Tarpeet
Monipuoliset harrastusmahdollisuudet (liikunta, taide, kulttuuri)	Toiminnan ajankohta lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden
Pienet ryhmät, 8–10 lasta	Lapsen yksilöllinen avuntarve, avustajien tarpeellisuus
Harrastaminen osana koulupäivää, iltaisin klo 17–18 aikaan tai viikonloppuisin	Lapsen yksilöllisen toimintakyvyn ja taitotason huomiointi (kommunikaatio-, liikumis- ja sosiaaliset taidot jne.)
Yksilön huomioiminen ja kannustava ote	Lapsen toiveisiin ja tarpeisiin pohjautuva harrastusmahdollisuuksien monipuolisuus
Ohjaajien ja avustajien riittävä määrä ja ammattitaito	Soveltuvat ja esteettömät tilat sekä tarvittavan välineistön soveltuvuus lapselle
Harrastamiselle sopiva hinta	Lapsen harrastamisen apuvälineiden tarve
Matalan kynnyksen harrastamista, harrastajamäärien lisääminen	Yhteistyö eri toimijoiden kanssa lapsen tarpeet huomioiden

Taulukko 1.

Terapeuttien ja vanhempien kokemuksissa nousi esiin harrastusmahdollisuuksien heikko saatavuus, sen sijaan harrastustoimijat kokivat harrastusmahdollisuuksia olevan tarjolla monipuolisesti.

Aikuiset olivat samaa mieltä avustajien, esteettömien tilojen ja harrastamisen apuvälineiden heikosta saatavuudesta ja riittävydestä. Vastauksissa korostui avustajien ja ohjaajien merkitys harrastuksen mahdollistajina. Ohjaajan tai avustajan pitäisi tukea lasta kommunikointiossa ja toiminnassa sekä ymmärtää lapsen erityistarpeita muuttuvissa tilanteissa.

Perheiden sitoutuminen harrastamiseen oli sekä terapeuttien että harrastustoimijoiden näkökulmasta

Toimijoiden välinen tiivis yhteistyö ja toiminnan koordinointi ovat avainasemassa harrastusten mahdollistamiseksi.

epävarmaa. Vanhempien vastausten mukaan harrastusten haluttiin toteutuvan koulupäivän tai iltapäivähoidon yhteydessä, jolloin iltaan jäisi enemmän aikaa perheen yhteiseen ajanviettoon ja rauhoittumiseen.

Lapset kokivat avustajan tarpeellisenä harrastamisessa, syiksi koettiin fyysiset rajoitteet ja tarve selkiyttää ohjeita. Lasten mieluisin harrastustoive oli tanssi, muita mielekkäitä vapaa-ajan puuhia olivat ravintolassa syöminen, uimahallissa käyminen sekä kavereiden kanssa leikkiminen. Lasten vastauksissa korostui halu harrastaa yhdessä vanhemman kanssa, vaikka myös avustaja tai kaveri koettiin tärkeänä harrastuskaverina.

Aikuisten vastauksissa nousi esiin harrastusten myönteiset vaikutukset lapsen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn, kuten lapsen itsenäistyminen, motoristen ja sosiaalisten taitojen oppiminen, sosiaalisen ympäristön laajentuminen ja yhdenvertaisuus.

Lisäksi vastauksissa nousi esiin itsenäiseen elämään oppiminen, omien rajojen kokeilu, tutustuminen turvallisesti omaan toimintaympäristöön sekä elämänlaadun kohentuminen.

Kyselyiden vastauksista tiivistetyt kohderyhmän toiveet ja tarpeet eriteltiin kahden tutkimuskysymyksen mukaisesti taulukkoon 1. Toiveilla tarkoitetaan harrastusten toteutukseen ja toimintaympäristöön liittyviä osa-alueita ja tarpeilla lapsen yksilötekijöitä.

Aikuisten vastauksissa nousi esiin lapsen toimintakyvyn rajoitteiden huomioiminen, harrastamiseen soveltuvat tilat ja välineet sekä sopiva aikataulu, tiivis ja informatiivinen yhteistyö eri toimijoiden välillä, ohjauk-

Osallistuminen itselle merkityksellisiin toimintoihin kuuluu lasten perusoikeuksiin.

sen ja avustamisen merkityksellisyys sekä harrastusmahdollisuuksien monipuolisuus.

Harrastukset koulupäivän yhteydessä lisäävät arjen sujuvuutta

Yhteiskehittämisen työpajaan osallistui yksi vanhempi ja kolme terapeuttia. Työpajassa keskusteltiin teemoista, jotka oli tiivistetty kyselyiden vastauksista. Niitä olivat ohjaajan ja avustajan rooli harrastusryhmässä, avustajien ja ohjaajien rekrytointi harrastusryhmiin, miten harrastuksiin osallistumisen kynnys madaltuisi, mistä ▶

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Kuvio 2.

ja miten tietoa harrastuksista voisi saada sekä mikä olisi toimiva ratkaisumalli harrastusten järjestämiseksi.

Ohjaajien ja avustajien merkityksestä keskusteltiin lapsen ja vanhemman turvallisuuden tunteen näkökulmasta. Lapsen voi jättää turvallisesti mielin harrastuksiin ja toisaalta lapsella on hyvä olla harrastuksessa erityistarpeineen ja taitoineen. Turvallisuuden tunteen edistämiseksi korostuu perheen ja harrastustoimijoiden välinen avoin ja tiivis vuorovaikutus.

Työpajassa pohdittiin, että avustajien ja ohjaajien saatavuutta voitaisiin kehittää lisäämällä yhteistyötä oppilaitosten, koulun, iltapäivähoidon sekä harrastustoimijoiden välillä. Keskustelusta nousi ehdotus siitä,

Turvallisuuden tunteen edistämiseksi korostuu perheen ja harrastustoimijoiden välinen avoin ja tiivis vuorovaikutus.

että harrastustoiminnan avustajat ja ohjaajat saataisiin oppilaitosyhteistyönä opiskelijoista, koulun tai iltapäivähoidon henkilöstöstä tai harrastus- ja järjestötoimijoista.

Harrastuksiin sitoutumisen ja vaivattomuuden osalta pidettiin tärkeänä, että harrastusten ajankohta tukee lapsen jaksamista ja osallistumista. Koulupäivän yhteydessä ja tutussa ympäristössä toteutuva harrastaminen tukisi perheiden jaksamista ja helpottaisi sitoutumista harrastukseen. Koulu toimisi myös tärkeänä tiedonvälittäjänä harrastusmahdollisuuksista.

Keskusteluissa pohdittiin keinoja tarjota harrastuksia mahdollisimman monipuolisesti. Yleiskerho tarjoaisi jokaiselle kehitysvammaiselle lapselle mahdollisuuden osallistua avustajan turvin ja oman taitotason mukaisesti. Yleiskerhossa vaihtuvat teemat mahdollistavat mielekkään harrastuksen mutta myös uusien taitojen oppimisen.

Työpajan keskusteluissa korostui yhteistyön merkitys. Toiminnan koordinoinnista ja tiedottamisesta huolehtivana tahona voisi toimia kaupungin liikunta- tai sivistystoimi. Kuviossa 2 on esitetty työpajan aineiston analyysin pohjalta ehdotuksia harrastustoiminnan järjestämiseksi.

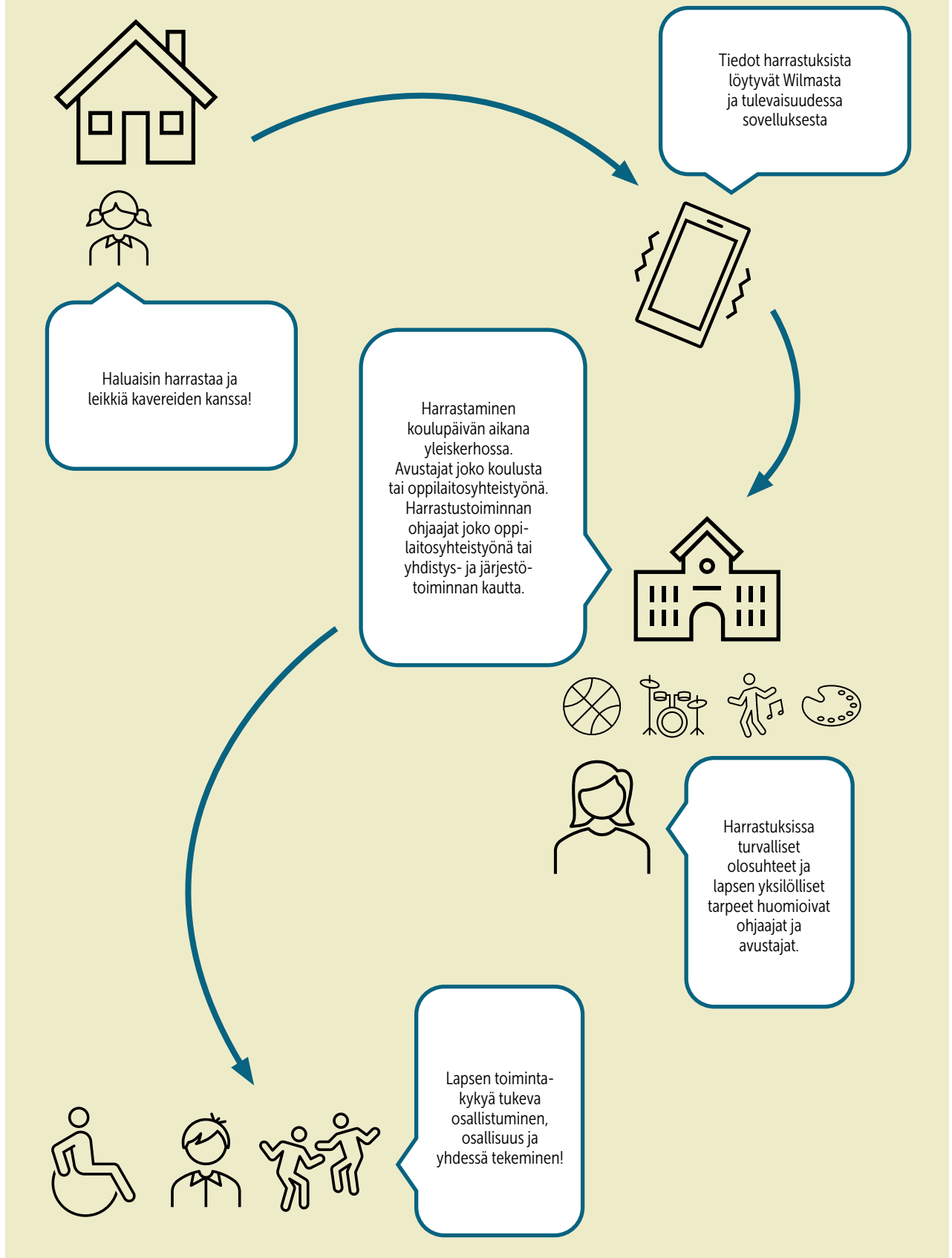
Johtopäätökset ja pohdinta

Kyselyiden ja työpajatoiminnan analyysien tulokset tiivistettiin ehdotukseksi toimintamallista. Sillä tähdätään kehitysvammaisten lasten ja nuorten yhdenvertaisuuteen – osallistumiseen ja osallisuuteen – sekä toimintakyvyn edistämiseen ja itsenäisyyden tukemiseen kuvion 3 mukaisesti.

Harrastamisen toteutumisen lähtökohtana on lapsen halu harrastaa ja osallistua. Osallistuminen itselle merkityksellisiin toimintoihin kuuluu lasten perusoikeuksiin ja edistää toimintakykyä.

Ehdotuksessa haluttiin huomioida lapsen toimintakykyä ja osallisuutta sekä perheiden sitoutumista tukevan harrastuksen ajankohta, paikka ja ryhmäkoko. Vanhemmat kokevat ajanpuutteen ja kuljetusvaikeudet merkittävimmiin haasteiksi kehitysvammaisten lasten harrastustoiminnan onnistumiselle (8,11). Ne pystytäisiin huomioimaan parhaiten, jos harrastus tapahtuisi koulupäivän yhteydessä toteutuvassa harrastamisen yleiskerhossa. ▶

Ehdotus toimintamallista

Kuvio 3.

Vastaajien ristiriitaiset kokemukset harrastusten saatavuudesta ja tavoitettavuudesta herättävät kysymyksiä harrastustoiminnan koordinoimisen ja viestinnän nykytilasta. Ehdotuksen mukaisesti viestinnän välineenä voisi toimia koulun viestintäjärjestelmä Wilma.

Tulevaisuudessa viestinnän välineeksi voisi kehittää mobiilisovelluksen, jonka avulla harrastustoimijat voisivat ilmoittaa kehitysvammaisille osallistujille soveltuvista harrastuksista. Tiedonkulku ja yhteistyö sidosryhmien välillä onkin harrastusten saavutettavuuden kannalta oleellista (11).

Kehittämistyössä esille nousseiden kokemusten valossa lapsen vaikea fyysinen toimintakyvyn haitta voi vaikeuttaa osallistumista kaikille avoimeen harrastusryhmään. Lapsi voi kokea epävarmuutta omista taidoistaan ja itsetunnon kolhuja, jos hän ei pysty samaan suoritukseen kuin muut.

Kehitysvammaiset lapset ja nuoret kaipaavat nykyistä laajempaa harrastusten valikoimaa. Mahdollisuus valita itselle mielekäs harrastus lisää osallistumisen kokemusta ja pystyvyyttä sekä turvaa yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa suhteessa vammattomiin ikätovereihin. (11) Ehdotuksessa esitetyn harrastamisen yleiskerhon periaatteena on tarjota lapselle monipuolisia harrastamisen kokemuksia.

Harrastusten järjestämisestä kiinnostuneet ohjaajat ja avustajat turvaisivat lapsen yksilölliset tarpeet huomioivan ympäristön harrastukselle. Vaihtuvat ohjaajat mahdollistaisivat yleiskerhon teemojen monipuolisuuden. Ehdotuksen mukaisesti oppilaitosyhteistyössä opiskelijat voisivat saada avustajana tai ohjaajana toimimistaan hyötyä opintojen edistymiseen.

Kehittämistyössä korostuu lapsen toimintakykyä ja osallisuutta edistävä harrastaminen, jota tuetaan kuntoutuksen keinoin. Toimijoiden välinen tiivis yhteistyö ja toiminnan koordinoiminen ovat avainasemassa harrastusten mahdollistamiseksi. ■

Niina Pekkolan ja Tiia Tervosen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluun tekemä fysioterapeutin ylemmän tutkinto-ohjelman työ "Kehitysvammaisten lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittäminen" palkittiin Suomen Fysioterapeuttien ylempi korkeakoulututkinto -sarjan opinnäytetyöstipendillä. Työ on luettavissa Theseuksessa.

Lähteet

- (1) Autti-Rämö I, Melkas S, Rajavaara M, Salminen A-L (toim.): Kuntoutuminen. Kustannus Oy Duodecim. Helsinki 2022.
- (2) Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017 (viitattu 24.4.2023). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-465-8>
- (3) Sipari S, Vänskä N, Pollari K: Lapsen edun toteutuminen kuntoutuksessa. Osallistumista ja toimijuutta vahvistavat hyvät käytännöt. Helsinki: Kansaneläilaitos. 2017 (viitattu 3.4.2023). <http://hdl.handle.net/10138/220550>
- (4) Imms C, Granlund M, Wilson P et al.: Participation, both a means and an end: a conceptual analysis of processes and outcomes in childhood disability. *Developmental Medicine and Child Neurology* 2016;1:16-25.
- (5) Houtrow A, Murphy N: Prescribing Physical, Occupational, and Speech

- Therapy Services for Children With Disabilities. *Pediatrics* 2019;4:1-14.
- (6) Harrastamisen strategia. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019 (viitattu 3.4.2023). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-621-8>
- (7) Chien C, Rodger S, Copley J: Differences in patterns of physical participation in recreational activities between children with and without intellectual and developmental disability. *Research in Developmental Disabilities* 2017;67:9-18.
- (8) Valjakka S, Engblom J, Krokfors Y ym.: "Äiti on mun avustaja" Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen kyselyn tuloksia Vammaiset lapset ja nuoret. 2019 (viitattu 3.4.2023).
- (9) Härkäpää K, Kippola-Pääkkönen A, Buchert U ym.: Asiakkaiden ja terapeuttien äänellä. Kokemuksia ja arvioita Kelan vaativasta lääkinnällisestä kuntoutuksesta. Helsinki: Kansaneläkelaitos. 2020 (viitattu 15.3.2023).
- (10) Solish A, Perry A, Minnes P: Participation of Children with and without Disabilities in Social, Recreational and Leisure Activities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 2010;3:226-236.
- (11) Shields N, Synnot A: Perceived barriers and facilitators to participation in physical activity for children with disability: a qualitative study. *BMC Pediatrics* 2015;16.
- (12) Saari A (toim.): Liikuttaako? Toimintarajoitteisille henkilöille suunnatun Liikkujakyselyn ja Seurakyselyn raportti. Helsinki: Suomen Paralympiakomitea. 2021 (viitattu 3.4.2023).
- (13) Kinnunen A: Löytöretkellä lapsen osallisuuteen. Substantiivinen teoria kouluikäisen erityistä tukea tarvitsevan lapsen osallisuuden mahdollistavasta yhteistoiminnasta. Kuopio: Itä-Suomen Yliopisto. Filosofinen tiedekunta. 2021 (viitattu 15.3.2023).
- (14) Haanpää L: Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asialla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 2019 (viitattu 24.4.2023).
- (15) Tuulaniemi J: Palvelumuotoilu. Talentum. Helsinki 2011.

SUMMARY

Co-operation as a means to promote recreational activities of children with intellectual disabilities

The purpose of this thesis project was to develop the recreational activities of children and young people with intellectual disabilities. The aim was to propose a procedure for promoting these children's participation in recreational activities.

The method used was service design, which enabled co-development among families, medical rehabilitation therapists and recreational associations. Questionnaires and workshops were used to determine the target groups' wishes and needs for recreational activities, and ways in which to develop these activities.

The main proposals for this procedure were to have the activities during the school day in the form of a club, to increase the number of assistants through co-operation among educational institutions, and to try to find instructors through recreational associations. Co-operation between the actors and the co-ordination of their work are key to making recreational activities possible. ■

For more information

Niina Pekkola
Master of Health Care, PT
Coronaria Fysioterapia Oy
pekkola.niina@gmail.com

Tiia Tervonen
Master of Health Care, PT
FysioSatama Oy
tiitervonen@hotmail.com